

РЕЦЕНЗІЇ

Вікторія Іващенко

Актуалізація долає забуття

«Нові й актуалізовані слова та значення: словникові матеріали» (2002–2010) / кер. проекту і відп. ред. О. М. Тищенко, авт. колектив: В. О. Балог, Н. Є. Лозова, Л. О. Тищенко, О. М. Тищенко [Інститут української мови НАН України] – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 280 с.

Потреба регулярного лексикографування нової нефіксованої лексики й фразеології та критичного перегляду вже лексикографічно засвідченого лексичного фонду української мови є доволі актуальною і важливою. Особливо, якщо таке лексикографування передбачає щорічні випуски Словникових матеріалів. Автори пропонованої лексикографічної праці цілком логічно обґрунтовують її появу необхідністю регулювання нормативних та кодифікаційних процесів в українській мові.

Відзначимо ретельне теоретичне й методологічне опрацювання Словникових матеріалів. У Передмові ґрунтовно й переконливо описано мега-, макро- і мікроструктуру пропонованої праці, граматичні, стилістичні характеристики реєстрових одиниць, подано список лексикографічних джерел для звіряння, а також список джерел мовного матеріалу, скрупульозно випрацьовано умовні позначки та скорочення, зазначено періодичні видання й офіційні сайти, з яких добиралися лексичні одиниці. Важливо, що це джерела майже всіх стильових різновидів української мови, що засвідчує репрезентативність Словникових матеріалів.

На нашу думку, до мовних джерел бажано було б долучити й матеріали картотеки Інституту української мови НАНУ, а до списку джерел для звіряння – авторську лексикографію, зокрема матеріали з лексикографічної серії «Українська індивідуально-авторська неографія» (відп. ред. Г. М. Вокальчук, Острог, 2008, 191 с.).

Рукопис пропонованого видання засвідчує, що перед нами не лише інвентаризаційна, а й нормативна лексикографічна праця, у якій є не лише

авторські коментарі орфографічного характеру, а й доволі інформативні ремарки *реком.* і *нереком.*, за допомогою яких даються поради щодо бажаного чи небажаного вживання лексеми. Пор., напр.: **НЕЇУЧ**, а, ч. (*реком.*: неук, анальфабет), *прост.*; ↑**ПЕРЕБІВКА***, и, ж., 1. (*реком.*: перебивання), *розм.* ...; **ПРОВІНЦІОНАЛЬНИЙ**, а, е (*реком.*: провінційний)... . Таке ремаркування, яке сьогодні активно впроваджується і в російській лексикографії (див., напр., Л. П. Катлинская. Толковый словарь новых слов и значений русского языка. – М.: АСТ, Астрель, 2008. – 384 с.), на нашу думку, вимагає обов'язкового подання поряд із *нерекомендованою* назвою *пропонованого* *рекомендованого* варіанта, чого ми не помітили, наприклад, у словникових статтях **ЕПАТУЮЧИЙ**, а, е, *нереком.* ...; **МОБІЛЬЩИК**, а, ч., *нереком.* ...; **РОЗУМУЮЧИЙ**, а, е, *нереком.* ...; **ФОРУМЧАНИН**, а, ч., *сленг., нереком.* ... та в багатьох інших випадках. Сподіваємося, що в наступних виданнях авторі будуть сміливіше пропонувати *рекомендоване* вживання лексем.

Створення сучасних словників неможливе без опрацювання Інтернет-ресурсів. Саме орієнтація на них як джерельну базу для укладання Словникових матеріалів у запропонованому форматі робить цю працю новаторською в українському мовознавстві. Перспективним, на нашу думку, буде також створення й запланованої електронної версії Матеріалів.

Цінність пропонованої праці, окрім фіксації й тлумачення нових слів і значень, таких, як *екс-прем'єрка*, *євровалт*, *єдинник*, *стабфонд* тощо, полягає в окресленні тенденції до повернення несправедливо «забутих», а то й вилучених з обігу слів та значень, зафіксованих у російсько-українських словниках ще на початку ХХ ст. – *боївка*, *заналізувати*, *вибранця* тощо.

Укладачі цілком слушно роблять акцент на нових семантичних відтінках та власне нових значеннях уже відомих слів, на розширення граматичної, тлумачної, ілюстративної, стилістичної частини словникової статті, напр., абстрактних іменників, які в тлумачних словниках зазвичай пояснюються через послання, на фіксування сталих сполук – фразеологічних і термінологічних.

Нам імпонує, що в Словникових матеріалах використано світову лексикографічну практику паспортизації лексем, окрім власне паспортизації ілюстративного матеріалу (див., напр., сучасні словникові проекти: «Финско-русский терминологический словарь по лесному хозяйству» (2008), «Словарь лексики проектного сотрудничества ЕС–Россия» (2008)), що дає можливість простежити історію лексикографічної фіксації реєстрової одиниці, а також визначити ступінь компіляції лексикографічної праці та власне авторського «Я». Сьогодні в контексті антропоцентричної парадигми, як ніколи, в лексикографії актуальною є проблема авторської настанови. Укладачі певною

мірою впоралися із цим завданням. Однак для наступних видань, на нашу думку, варто детальніше зупинитися на паспортизації реєстрових одиниць та їхніх значень, доповнити й ретельніше розробити систему паспортизування для різних випадків лексикографічної фіксації слів.

Ураховуючи солідний доробок укладачів, дозволимо собі висловити ще кілька побажань: щодо бажаного опрацювання лексикографованих в інших джерелах слів з оновленим і значенням, і граматичними, стилістичними та ілюстративними характеристиками (цієї категорії слів із спеціально виробленими для них позначками ми не знайшли в Словникових матеріалах); щодо формулювання коментарів до умовних позначок. Пропонуємо, використовуючи кореляцію понять «лексикографована / нелексикографована лексична одиниця», замість формулювання «слово, зафіксоване в інших джерелах із тлумаченням, однак в Матеріалах розширено його граматичну, стилістичну, ілюстративну характеристики» подати «лексикографоване слово з оновленими граматичними, стилістичними та ілюстративними характеристиками»; формулювання «слово, зафіксоване в інших джерелах без тлумачення» замінити на «лексикографоване слово з розробленим новим тлумаченням»; формулювання «слово, зафіксоване в інших джерелах з іншим значенням (слово-значення)» замінити на «нове значення лексикографованого слова».

Для поліпшення наступних випусків Словникових матеріалів варто також послідовно подавати етимологічну довідку особливо для запозичених лексичних одиниць (пор., напр., **ФЛЕШ-МОБ** і **ФЛЕШМОБ** (від англ. flash mob – натовп, що спалахує), у, ч. ..., де подано таку інформацію, та **ФОТОШОП**, (у лапках і без лапок, Ф велике й ф мале), у, ч., інф..., де такої інформації немає, та ін.).

Попри зауваження й побажання, працю виконано на високому науково-методологічному й фаховому рівні. Така праця сприятиме дослідженням в усіх галузях українського мовознавства – лексикології, фразеології, словотворі, граматиці, а також створенню фундаментальних словників української мови.

Victoria IVASHCHENKO

Actualization conquer oblivion